

Partner in Science

Hoofdstuk 1 Partner in Science

De Universiteitsbibliotheek Utrecht (UBU) is één van de modernste en meest innovatieve bibliotheken van Europa. Vooral de digitale diensten afgestemd op de bibliotheekgebruikers van de UBU springen in het oog. De UBU wil onderzoekers, docenten en studenten ondersteunen met toegankelijke informatie en zoekt naar creatieve oplossingen om die informatie digitaal en geïntegreerd in het onderzoeks- en onderwijstraject, aan te bieden. Daartoe ontwikkelt de UBU onder andere een werkomgeving waarbinnen het totaalproces van onderzoek en studie plaats kan vinden, gekoppeld aan de toegang tot alle relevante vormen van wetenschappelijke informatie. De term 'informatie' vat de UBU daarbij breed op: niet alleen tekst, ook audiovisueel materiaal en primaire onderzoekdata horen daarbij.

Het is deze specifieke invulling van haar kerntaak die maakt dat de UBU een koploper is op het gebied van de beschikbaarheid van wetenschappelijke kennis. De kern van de dienstverlening is en blijft het toegankelijk maken en houden van wetenschappelijke informatie. Dat ligt aan de basis van de missie:

De UBU is verantwoordelijk voor de wetenschappelijke informatievoorziening in de Universiteit Utrecht. Zij biedt de leden van de universitaire gemeenschap hoogwaardige diensten waarbij klantgerichtheid en flexibiliteit centraal staan. Zij draagt daarmee in kwalitatieve zin bij aan de doelstellingen van de universiteit: onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening. De UBU beheert een waardevol cultureel erfgoed dat zij verrijkt en ontsluit voor de universiteit en de samenleving.

Drs. J.S.M. Savenije
Bibliothecaris van de Universiteit

'De omgeving van de UBU is dynamisch, zowel binnen als buiten de universiteit. Dat vraagt van de UBU een innovatieve flexibele houding. Alleen dan kan zij de ambitie waarmaken dat de UBU een waardevolle samenwerkingspartner is bij onderwijs en onderzoek.'

Door de geleidelijke overgang van informatie in gedrukte vorm naar informatie in digitale vorm verandert de rol die de bibliotheek voor de Utrechtse universiteit vervult. Een continu proces van innovatie moet de diensten toekomstgericht vorm geven. Dankzij allerlei technologische ontwikkelingen kan de UBU haar service steeds beter afstemmen op de diverse gebruikers van de dienstverlening. De UBU kiest expliciet voor deze toenemende klantgerichtheid. Er kan geen sprake zijn van one size fits all. Diensten komen tot stand in interactie met de klant en worden op maat geleverd, zowel aan groepen als aan individuen. De UBU wil de geboden diensten naadloos integreren in de workflow van de onderzoeker, docent en student. In dit alles geeft de UBU prioriteit aan digitale dienstverlening en komt er bij meer traditionele diensten een zwaarder accent op efficiëntie te liggen.

Voor de universitaire wereld voldoet Google niet. Deze zoekmachine is onvoldoende selectief of duurzaam en de informatie is niet gecertificeerd. Het Utrechtse antwoord is het gebruiksvriendelijke Omega. Met Virtuele KennisCentra faciliteert de UBU onderzoeksgroepen met een geïntegreerde werkomgeving waarin zowel het verwerven, het delen als het bewerken van informatie mogelijk is. Ook individuele onderzoekers, docenten en studenten krijgen tools voor de eigen informatiehuishouding. Met de Individuele Bibliotheek is

de selectie, ordening, bewerking en het delen van informatie met anderen op eenvoudige wijze mogelijk. In dit kader maakt en houdt de UBU ook de wetenschappelijke kennisproductie van de universiteit toegankelijk via het Igitur Archief.

Doordat de bibliotheek haar diensten steeds meer integreert in het werk binnen de faculteiten, wordt de UBU-dienstverlening wellicht minder zichtbaar. De studie- en raadpleegfaciliteiten in de bibliotheeklocaties blijven echter prominent aanwezig. De UB in De Uithof en de nieuw te vormen UB in de binnenstad bieden hoogwaardige faciliteiten.

Door actief gebruik te maken van technologische mogelijkheden ontwikkelt de UBU zich in toenemende mate tot een samenwerkingspartner binnen de primaire processen van onderwijs en onderzoek. Niet langer is er sprake van overhead; de UBU wordt een Partner in Science.

Hoofdstuk 2

De UBU in onderwijs en onderzoek

De UBU in de universiteit

De Universiteit Utrecht wil haar reputatie als topuniversiteit verder versterken. Deze hoge ambitie vraagt ook van ondersteunende diensten als de UBU een maximale inzet om hoogwaardige kwaliteit te leveren. De komende jaren wil de UBU zich verder onderscheiden door intensieve klantgerichtheid en een optimale integratie van informatie binnen de primaire universitaire processen. Uiteraard sluit het werk van de UBU inhoudelijk aan bij de keuzes van de universiteit.

De UBU werkt binnen de Utrechtse universiteit nauw samen met groepen onderzoekers en docenten en de directie ICT, buiten de universiteit met andere bibliotheken in binnen- en buitenland. Jaarlijks overlegt de UBU op bestuurlijk niveau met de faculteiten over de kwaliteit van de dienstverlening. Klantgerichtheid betekent echter veel meer dan puur kwaliteit leveren. De UBU moet goed op de hoogte zijn en blijven van ontwikkelingen in onderwijs en onderzoek en adequaat inspelen op de wensen van gebruikers. Daarvoor houdt de UBU gebruikersonderzoeken en paneldiscussies met groepen gebruikers en heeft zij vakspecialisten in dienst die als accountmanagers de persoonlijke verbinding vormen met verschillende doelgroepen. Bijzondere aandacht besteedt de UBU aan de trends die van invloed zijn op het 'informatiegedrag' van nieuwe generaties studenten.

De hoge ambities van de Universiteit Utrecht op het gebied van onderwijs en onderzoek vragen van de UBU dat ook zij tot de voorhoede van de internationale bibliotheekgemeenschap behoort. Dat is inmiddels het geval voor wat betreft de ontsluiting van en toegang tot digitale -informatiebronnen, Open Access en de toegankelijkheid van de wetenschappelijke output van de universiteit, en voor de studiefaciliteiten.

De belangrijkste uitdaging voor de UBU is om de komende jaren door continue innovatie en benchmarking deze positie verder uit te bouwen. Hoge prioriteit geeft de UBU daarbij aan het opzetten van Virtuele Kennis-Centra en het uitbreiden van Igitur. De unit Igitur biedt diensten op het gebied van elektronisch publiceren en archiveren. Het Igitur Archief maakt de wetenschappelijke output van de universiteit toegankelijk. Daarnaast geeft Igitur elektronische boeken en tijdschriften uit. De UBU gaat ook de mogelijkheid bieden om boeken in druk te publiceren. Dankzij een contract met de Koninklijke Bibliotheek is de duurzame bewaring van alle publicaties verzekerd.

Prof. dr. W.J. van den Akker
Decaan Faculteit Geesteswetenschappen

'Als onze universiteit aan de top wil staan, vraagt dat ook van de UBU dat haar dienstverlening zich kan meten met de internationale top.'

Toegang tot en duurzaamheid van wetenschappelijke informatie

Voor het ontsluiten en toegankelijk houden van wetenschappelijke informatie levert de UBU geïntegreerde diensten die niet alleen publicaties omvatten, maar ook primaire onderzoekdata, onderwijsmateriaal,

leerobjecten, colleges en audiovisueel materiaal. De UBU gaat zich binnen de universiteit nadrukkelijker profileren als expert op dit gebied. Voor de daadwerkelijke opslag van het materiaal werkt de UBU samen met het Shared Service Center ICT van de universiteit en voor duurzame bewaring met de Koninklijke Bibliotheek.

De UBU biedt zoveel mogelijk onbelemmerd toegang tot een zo groot mogelijk aantal fysieke en digitale informatiebronnen, die mede door onderzoekers en docenten als waardevol zijn aangemerkt. Op het gebied van de ontsluiting van en toegang tot digitale informatiebronnen is de UBU internationaal trendsetter dankzij het door haar ontwikkelde Omega. De UBU zal deze belangrijke dienst blijven verbeteren en aanpassen aan nieuwe ontwikkelingen en het veranderende informatiegedrag van studenten. Centraal staat daarbij het inrichten van een individuele bibliotheek: eenvoudige tools waarmee de individuele onderzoeker, docent of student de voor hem of haar relevante informatie inclusief de eigen publicaties en onderzoeksresultaten kan selecteren, ordenen volgens een eigen systematiek, bewerken en delen met anderen.

De UBU participeert actief in samenwerkingsverbanden binnen en buiten de landsgrenzen bij onderhandelingen over de (hoge!) kosten van licenties voor wetenschappelijke informatie. Kostenverlaging maakt verdere uitbreiding van het aanbod mogelijk. Om de beschikbaarheid van wetenschappelijke informatie te verbeteren participeert de UBU daarnaast actief in de – inmiddels wereldwijde – Open Access-beweging. Uitgangspunt daarvan is dat resultaten van publiek gefinancierd onderzoek ook publiekelijk toegankelijk dienen te zijn.

De totale wetenschappelijke informatieketen

In haar digitale dienstverlening bestrijkt de UBU de totale wetenschappelijke informatieketen. De UBU ondersteunt het maken, het delen en het uitwisselen van digitale kennisproducten voor zowel onderwijs als onderzoek. Hiertoe ontwikkelt de UBU de zogenaamde Virtuele KennisCentra: een werkomgeving speciaal ontwikkeld voor een duidelijk omschreven onderzoeksgroep. In nauwe samenwerking met onderzoekers zal de UBU een groot aantal van deze centra vormgeven. De content in dergelijke centra is uiteraard de primaire verantwoordelijkheid van de betrokken onderzoeksgroep; de UBU draagt zorg voor het functioneel beheer en de inhoudelijke ondersteuning.

Het belang van het ontsluiten en toegankelijk houden van primaire onderzoekdata neemt toe. De UBU zal haar diensten ook op dit gebied aanbieden. Via een aantal pilots zijn de mogelijkheden en grenzen al in kaart gebracht.

De UBU draagt bij aan de training van informatievaardigheden. Zij hecht belang aan de integratie daarvan in het onderwijscurriculum en aan een goede afstemming met de overige academische vaardigheden.

Docenten krijgen van de UBU ook ondersteuning bij het toegankelijk houden van onderwijsmateriaal en bij de samenstelling van digitale readers.

Prof. dr. P.R.J. Simons
Hoogleraar-directeur IVLOS

'Academische vaardigheden zijn wezenlijk in een universitaire opleiding. Zoeken en verwerken van informatie zijn daarvan een onderdeel. De UBU heeft daarbij de rol van een waardevolle samenwerkingspartner.'

Studiefaciliteiten

De UBU biedt hoogwaardige studiefaciliteiten, zowel binnen de UB in De Uithof als binnen de in ontwikkeling zijnde – en gelijkwaardige – UB in de binnenstad. De ub's vormen ook een belangrijke ontmoetingsplek voor studenten. Vanuit het oogpunt van klantgerichtheid en om maximaal te profiteren van de gemaakte investeringen, worden de voorzieningen en de openingstijden zoveel als mogelijk aangepast aan de wensen van de gebruikers.

Bijzondere collecties

De UBU beheert en ontsluit een rijk cultureel erfgoed dat bestaat uit handschriften, oude drukken, kaarten, wetenschappelijke archieven en speciale collecties. De UBU bewaart en conserveert dit erfgoed als een goede en trotse huisvader onder specifieke klimaatcondities. Het is de taak van de UBU de collecties te verrijken en het gebruik ervan in onderwijs en onderzoek te stimuleren. Hiertoe zoekt de UBU actief samen-

werking met relevante groepen in onderwijs en onderzoek. Voor het gebruik van deze bijzondere collecties is digitalisering van groot belang. Daardoor kan er door meer mensen mee gewerkt worden zonder het origineel te beschadigen. De UBU wil haar inspanningen daartoe intensiveren. Voor deze digitalisering zijn de eigen middelen van de UBU echter ontoereikend, waardoor subsidieverwerving noodzakelijk is.

De collectie wordt voor niet-universitaire doelgroepen ook ontsloten door gerichte publiciteit en tentoonstellingen.

Samenwerking

De UBU streeft naar samenwerking met nationale en internationale partners en naar aansluiting bij internationale standaarden. Open standaarden en open source genieten waar mogelijk de voorkeur. In samenwerking met de andere Nederlandse universiteitsbibliotheken zullen de mogelijkheden voor een gezamenlijke informatie-infrastructuur optimaal worden benut. De Koninklijke Bibliotheek is hier nauw bij betrokken. In samenwerking met openbare bibliotheken onderzoekt de UBU bovendien hoe de toegang tot wetenschappelijke informatie voor alle Nederlandse burgers zo efficiënt mogelijk kan plaatsvinden.

De UBU participeert in internationale projecten die aansluiten bij eigen doelstellingen en prioriteiten om op Utrechtse speerpunten de kwaliteit van de dienstverlening te verhogen. Hiervoor wordt aangesloten bij samenwerkingsrelaties van de betrokken faculteiten. Internationale contacten zorgen daarnaast voor uitwisseling van kennis en ervaring.

Hoofdstuk 3

Dienstverlening op maat

Voorheen waren boeken en tijdschriften de dragers van een bibliotheek. Voor velen overheerst nog steeds het bekende beeld van een zaal vol met rijen kasten waarin boeken staan die je kunt beetpakken, openslaan en waarin je kunt bladeren. Tegenwoordig staat de content, de inhoudelijke informatie centraal. Die informatie kan op verschillende manieren worden aangeboden. Nog steeds als boek of tijdschrift, maar evengoed als digitaal bestand in welke vorm dan ook. Teksten, illustraties, videobeelden, geluidsfragmenten, onderzoekdata: de digitale wereld biedt de bibliotheek veel meer mogelijkheden om tegemoet te komen aan behoeften van onderzoekers, docenten en studenten. Moderne technologieën maken het mogelijk de dienstverlening zowel af te stemmen op de individuele klant als op specifieke doelgroepen. De Universiteitsbibliotheek exploreert allerlei mogelijkheden die de digitale wereld heeft om optimaal aan te kunnen sluiten bij het onderzoek en het onderwijs op de universiteit. Het verder verbeteren van de klantgerichtheid door 'dienstverlening op maat' is het motto voor de komende jaren.

Dr. M. de Moor

UD Faculteit Geesteswetenschappen, Instituut voor Geschiedenis en Cultuur

'Voor het Open Access publiceren is de samenwerking met de UBU van grote waarde. Met het professioneel ondersteunen van Open Access Journals bouwt de Universiteitsbibliotheek mee aan de wetenschap van de toekomst.'

De traditionele taken selectie en beschikbaarstelling

De UBU vindt het belangrijk om de traditionele beschikbaarstelling, de uitleen, snel en efficiënt te laten verlopen. Om deze dienstverlening verder te verbeteren voert de UBU in 2009 zelfuitleen in met behulp van Radio Frequency Identification (RFID). Door het automatisch (zonder tussenkomst van een medewerker) uitleenen en weer innemen van boeken zullen de rijen en wachttijden aan de balie verdwijnen. Vanaf 2009 heeft de UBU twee hoofdlocaties: één UB Uithof en één UB Binnenstad. Daar waar dit noodzakelijk en financieel haalbaar is, kan er in De Uithof een beperkt aantal vakgebiedsgerichte locaties zijn, waarbij de integratie met een studielandschap voor de hand ligt. De onderdelen van de fysieke collectie die actueel in onderwijs en onderzoek worden gebruikt, kunnen als open opstelling in leeszalen worden gebruikt. Als dat vanwege ruimtegebrek of de kwetsbaarheid van het materiaal niet mogelijk is, biedt de UBU het actuele materiaal zoveel mogelijk gedigitaliseerd aan.

Voor materiaal dat door ruimtegebrek in het depot staat, biedt de catalogus extra informatie aan (via toegevoegde tags) die het browsen langs de boekenplanken virtueel nabootst.

In nauwe samenwerking met haar doelgroepen breidt de UBU het informatieaanbod uit door de aanschaf van boeken en tijdschriften en door het gericht aanbieden van digitale informatiebronnen. De UBU gebruikt daarvoor zowel digitale bronnen onder licentie van uitgeverij, als Open Access bronnen. Gelet op de mogelijkheden van de beschikbare financiële middelen – ook bij de faculteiten – zal de collectievorming nog meer dan nu het geval is vraaggestuurd worden. Digitale bronnen hebben daarnaast de voorkeur boven papier.

Meer informatie digitaal beschikbaar

De UBU wil de toegankelijkheid van haar informatiebronnen voor onderwijs en onderzoek verbeteren, waarbij de UBU vooral de inspanningen op het gebied van digitalisering van de eigen universitaire collecties van handschriften, kaarten en oude drukken aanmerkelijk zal intensiveren. Daarbij zal de UBU onder meer gebruik maken van een kleurens scanner. Bij de fysieke collectie gaat bijzondere aandacht uit naar materiaal dat intensief wordt gebruikt in onderzoek en onderwijs, maar dat vanwege de kostbaarheid en/of de kwetsbaarheid bij voorkeur niet uit handen wordt gegeven. Een tweede prioriteit heeft het in Utrecht uitgegeven materiaal: oude Utrechtse drukken.

Digitalisering geeft ook mogelijkheden tot verrijking. In de eerste plaats door resultaten van onderwijs en onderzoek over het bijzondere, oude materiaal direct aan de bron zelf te koppelen. De UBU stimuleert hiertoe het gebruik van deze bronnen in onderwijs en onderzoek. Een tweede vorm van verrijking is het – op een bepaald terrein – koppelen van collectieonderdelen die afkomstig zijn van verschillende instellingen. Hierdoor ontstaat een virtuele collectie die materiaal van diverse plaatsen samenbrengt.

Voor de financiering van dit digitaliseringsprogramma zijn extra middelen noodzakelijk. De UBU sluit hiertoe aan bij landelijke programma's en verkent de mogelijkheden van public-private partnerships.

Gemakkelijker zoeken en attenderen

Omega is de virtuele bibliotheek van de UBU met de daarbij horende zoekmachine. Het is een meer dan volwaardig systeem voor digitale tekstbestanden: het biedt geavanceerde zoekmogelijkheden binnen de digitale collectie, met bijbehorende interfaces en attenderingen. Door de gebruikersvriendelijkheid fungeert Omega met name voor studenten als een Google voor gecertificeerde informatie.

Op basis van gebruikersonderzoeken en door technologische mogelijkheden intensief te benutten zal de UBU de functionaliteit van Omega verder verbeteren. Daardoor kan Omega ook beter aansluiten bij de behoeften van nieuwe generaties studenten. De komende jaren werkt de UBU aan gebruiksvriendelijke manieren van geavanceerd zoeken, het ontsluiten van de groeiende verzameling e-books en de koppeling met andere bibliografische zoeksystemen. Ook zal het bereik van Omega verder worden uitgebreid, onder meer met universitaire repositories.

De UBU-link is een tool waarmee gebruikers snel vanuit databases met verwijzingen naar literatuur er achter kunnen komen of de bibliotheek die literatuur in huis heeft. Zowel online, als op papier of wellicht via documentleverantie vanuit een andere bibliotheek. Veranderingen in de digitale wereld gaan razendsnel en vergen een continu proces van herwaardering. Vanuit die gedachte wordt ook de UBU-link aangepast aan de eisen van deze tijd en zal deze tool op basis van een gebruikersonderzoek, gebruikersvriendelijker worden gemaakt.

De individuele bibliotheek

Alle trends en peilingen onder de universitaire klanten, zowel bij de Universiteit Utrecht als daarbuiten, wijzen op de behoefte aan een individuele virtuele bibliotheek. De ontwikkeling van zo'n individuele bibliotheek is één van de hoofddoelstellingen van de UBU voor de komende jaren. In een individuele virtuele bibliotheek kan de gebruiker zelf de inhoud van de digitale collectie filteren en de functionaliteiten selecteren die hij nodig heeft of vaak gebruikt. Daarnaast kan de gebruiker eigen terugkerende informatie vragen of diverse attenderingsprofielen zodanig instellen dat de UBU hem automatisch op de hoogte houdt van nieuwe inhoudelijk relevante zaken.

Het beoogde resultaat bestaat uit eenvoudige tools waarmee de individuele onderzoeker of student de voor hem relevante informatie inclusief eigen publicaties en onderzoeksresultaten kan selecteren, kan ordenen volgens een eigen systematiek, en kan bewerken en delen met anderen.

De bewaarfunctie van de individuele bibliotheek kan gebruikt worden voor boeken en papieren tijdschriften (in de vorm van verwijzingen), digitale tijdschriftartikelen en e-books, digitale bestanden (bijvoorbeeld Pubmed, Google scholar), maar ook voor multimediale bestanden. Daarnaast kunnen gebruikers tags,

rating en opmerkingen toevoegen en informatie exporteren naar Refworks, Endnote, Word, Excel, enzovoorts. Zo ontstaat een bibliotheekwebsite op maat, waarmee medewerkers en studenten een snelle en handige toegang tot 'hun eigen' persoonlijke bibliotheek krijgen.

Virtuele KennisCentra voor groepen gebruikers

Naast de ontwikkeling van de individuele bibliotheek wil de UBU de dienstverlening ook toesnijden op de wensen van specifieke doelgroepen. Ook dat is een hoofddoelstelling van de UBU voor de komende jaren.

Het Partner-programma is een in 2006 gestart samenwerkingsprogramma tussen de UBU, de directie ICT, het ivlos en een aantal faculteiten. De bedoeling is om op basis van de universitaire infrastructuur een universiteitsbrede webgebaseerde omgeving te realiseren, die het ontwikkelen en het delen van wetenschappelijke en professionele kennisproducten ondersteunt. Dit zou plaats moeten vinden binnen duidelijk gedefinieerde kennisdomeinen en tussen wetenschappelijk medewerkers, studenten en derden (zoals alumni) onderling.

Zo'n digitale omgeving noemt de UBU een Virtueel Kennis Centrum (VKC). Een VKC biedt een selectie (op maat) van specifieke wetenschappelijke informatie voor een groep wetenschappers die werkt aan een bepaald onderwerp of programma. In feite krijgt deze groep de beschikking over een eigen groepsbibliotheek met allerlei daaraan gekoppelde faciliteiten zoals een attenderingsservice: signalering van nieuwe en voor hun onderwerp relevante literatuur. Verder biedt een VKC een communicatie- en discussieplatform, beveiliging van diverse niveaus van toegang, duurzame opslag van verschillende versies van documenten en data, en een zoekmachine. Uiteraard allemaal toegespitst op het specifieke kennisdomein van de desbetreffende groep.

De basis-VKC is inmiddels gereed en op basis daarvan zijn de eerste specifieke VKC's voor onderzoeksgroepen van start gegaan. In het vervolgprogramma zal de UBU VKC's ontwikkelen voor de onderzoeksgroepen in de diverse faculteiten.

Nu vele wetenschappelijke instellingen een zogenaamd repository inrichten met publicaties die voor iedereen toegankelijk zijn, zal de UBU voor onderzoeksgebieden waarin de Utrechtse universiteit excelleert een vakspecifieke portal (subjectrepository) inrichten, waarin de vrij toegankelijke informatie op het betreffende vakgebied te vinden is. Deze dienst kan desgewenst een onderdeel worden van een VKC. Een pilot die bij Diergeneeskunde plaatsvindt, zal hiervoor de functionele uitgangspunten opleveren.

Prof. dr. A. de Boer

Hoofd departement Farmaceutische Wetenschappen, Faculteit Bètawetenschappen

'Online samenwerken deden we al: per e-mail en op de netwerkschijf. Maar het Virtueel Kenniscentrum helpt de hele onderzoeksgroep om online onderzoek te kunnen doen, binnen één en dezelfde afgeschermdde omgeving.'

De bibliotheek in het onderwijs

Het aanleren van academische vaardigheden vormt een belangrijk onderdeel van het universitaire onderwijs. Tot die vaardigheden behoort ook het verwerven en bewerken van informatie. Bij speciale trainingen daarvoor is de UBU nauw betrokken. De UBU wil deze training maximaal integreren in het curriculum, met bijzondere aandacht voor de afstemming met de training voor andere academische vaardigheden. Voor de masteropleidingen biedt de UBU specifieke programma's aan. Daarnaast zal de UBU algemene inloopcursussen organiseren voor basisvaardigheden (zoals het zoeken van boeken of artikelen en citeren). Hiervoor maakt de UBU ook modules voor zelfstudie. Tenslotte wil de UBU de rondleidingen in de bibliotheek voor nieuwe studenten verder uitbouwen.

De Utrechtse wetenschappelijke productie: het Igitur Archief

Een belangrijke functie van de UBU is het bewaren en ontsluiten van de wetenschappelijke output van de universiteit. Dit gebeurt digitaal in het zogenaamde Igitur Archief. Op dit moment zijn er ruim 22.000 publicaties, waarmee dit archief één van de grootste in Europa is. Dankzij het Igitur Archief zijn de Utrechtse wetenschappelijke resultaten overal ter wereld zichtbaar en beschikbaar. De langdurige bewaring van deze publicaties is contractueel geregeld met de Koninklijke Bibliotheek. De inhoud van het Igitur Archief is ook doorzoekbaar met de digitale UBU-catalogus Omega en de landelijke onderzoeksportal narcis.

In samenwerking met de faculteiten streeft de UBU ernaar alle wetenschappelijke publicaties via het Igitur Archief Open Access toegankelijk te maken, desgewenst met een embargoperiode (dat wil zeggen: Open Access een aantal maanden na de officiële publicatie).

Aansluitend op het Igitur Archief biedt de UBU aan auteurs aanvullende diensten, zoals leesstatistieken, rss-feeds en persoonlijke publicatiepagina's voor individuele wetenschappers.

Toegankelijk maken en houden van niet-tekst

In toenemende mate bestaan wetenschappelijke publicaties uit meer dan alleen tekst. Primaire onderzoekdata en multimedia gaan er deel van uitmaken. Daarnaast is in het onderwijs een groeiende behoefte aan het -toegankelijk houden van audiovisuele weergaven van colleges. Ook spelen games een rol in Utrechts onderwijs en onderzoek.

De UBU zal haar expertise op het gebied van het toegankelijk maken en houden van informatie ook hiervoor inzetten en in samenwerking met faculteiten en het Shared Service Center ICT diensten op dit gebied ontwikkelen.

Pilots die samen met de UBU worden uitgevoerd voor onder andere primaire data (Geowetenschappen), weblectures en games (Geesteswetenschappen), zullen een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van dergelijke nieuwe faciliteiten.

Prof. dr. G.J. van der Zwaan

Decaan Faculteit Geowetenschappen

'De ontwikkelingen in het onderzoek eisen steeds vaker dat de primaire data toegankelijk zijn en blijven, ook voor anderen. De UBU is een goede partner voor de faculteiten om dit te realiseren.'

Ondersteuning bij publiceren

De UBU-unit Igitur is inmiddels de uitgever van tien online Open Access toegankelijke wetenschappelijke internationale tijdschriften met een gedegen peer review en een gevestigde wetenschappelijke bekendheid en reputatie. Zwaartepunt van de redacties van deze tijdschriften ligt meestal in één van de Utrechtse faculteiten. Daarnaast is een aantal e-books bij Igitur gepubliceerd. Daarmee biedt Igitur een alternatief voor het publiceren bij commerciële uitgeverij.

De UBU wil het aantal tijdschriften en elektronische producten de komende jaren uitbreiden en de dienstverlening op dit terrein verder professionaliseren door het ontwikkelen van een self publishing platform, het aanbieden van DRM (Digital Right Management), het ondersteunen van peer review, het vergroten van de zichtbaarheid van publicaties en door internationale marketing en printing on demand.

Nieuw is daarnaast dat de UBU de publishing services zal uitbreiden met traditionele publicatievormen, zodat aan de Utrechtse wetenschappers een volledig pakket aan uitgeefdiensten kan worden geboden (papieren uitgaven, distributie en marketing). Hiervoor gaat de UBU samenwerken met de Amsterdam University Press.

Igitur is ook een helpdesk voor vragen over en problemen met copyright. Indien nodig kan Igitur naar specialisten doorverwijzen.

Joost de Vries

Masterstudent Internationale Betrekkingen

'De UBU heeft niet alleen prima studiefaciliteiten, het is voor mij ook de ideale plek om medestudenten te ontmoeten. Terecht besteedt de bibliotheek daar ook veel aandacht aan.'

Faciliteiten

De UBU biedt hoogwaardige studiefaciliteiten voor zowel individuen als groepen. Er is mogelijkheid tot en ondersteuning bij het raadplegen en verwerken van wetenschappelijke informatie. De UB in De Uithof en de nieuwe UB bieden gelijkwaardige faciliteiten. Zij vormen binnen een academische omgeving ook een belangrijke ontmoetingsplek voor studenten. De studiefaciliteiten worden regelmatig verder aangepast aan de wisselende en groeiende behoeften van de klanten.

Hoge prioriteit geeft de UBU aan ruime openingstijden, zowel in De Uithof als in de binnenstad. Ook hier staat de behoefte van klanten centraal. In 2009 zal een proef worden gedaan met verlengde openingstijden gedurende tentamenperiodes. Huisregels worden zoveel mogelijk afgestemd op de wensen van de studerende, waarbij tegelijk overlast voor anderen moet worden voorkomen.

De UB in De Uithof vervult tevens de rol van een cultureel centrum voor De Uithof. De gratis beschikbare Boothzaal speelt hierbij een belangrijke rol. Deze culturele functie wil de UBU intensiveren. Nauwe

samenwerking met de aanbieders van culturele activiteiten in de universiteit en de stad is hiervoor noodzakelijk.

Maatschappelijke dienstverlening

De UBU levert een bijdrage aan de regionale en nationale informatie-infrastructuur. Regionaal werkt de UBU op het gebied van wetenschappelijke informatievoorziening samen met andere kennisintensieve organisaties, zoals de Hogeschool Utrecht, de Universiteit voor Humanistiek en Nivel. Ook wil de UBU de toegang van Nederlandse organisaties en individuele burgers tot wetenschappelijke informatie verbeteren om op die manier bij te dragen aan de kennissamenleving.

Voor zover contracten en licenties dit mogelijk maken, zijn de diensten van de UBU ook toegankelijk voor anderen dan universitaire medewerkers en studenten. Afhankelijk van de doelgroep kan de UBU voor bepaalde diensten een financiële vergoeding vragen. Door de grote druk op de beschikbare faciliteiten is in de UBU-locaties voor externen een gelimiteerd aantal pc's beschikbaar. Scholieren wordt niets in rekening gebracht.

Alumni van de universiteit kunnen beschikken over een gratis bibliotheekpas. De UBU streeft ernaar ook hen digitale diensten aan te bieden. In 2009 rondt de UBU een pilot voor dergelijke diensten af, uitgevoerd voor alumni van de faculteit Diergeneeskunde.

Hoofdstuk 4 **Bedrijfsvoering**

Een nieuwe universiteitsbibliotheek in de binnenstad

De universiteit realiseert, door middel van renovatie van bestaande panden, een nieuwe Universiteitsbibliotheek Binnenstad aan de Wittevrouwenstraat en de Drift. Hier worden de collecties van de faculteiten Geesteswetenschappen en REBO ondergebracht. Het complex krijgt 750 studieplaatsen waaronder een groot aantal groepswerkplekken. De eerste twee fasen van dit project (de panden aan de Wittevrouwenstraat) zijn in mei 2009 gereed. Na de verhuizing van de collecties van de huidige Letterenbibliotheek zal de nieuwe bibliotheek op 31 augustus 2009 voor het eerst haar deuren openen voor het publiek. Vervolgens worden de panden aan de Drift verbouwd. De renovatie van Universiteitsbibliotheek Binnenstad zal omstreeks maart 2011 zijn voltooid, als ook de collecties van de faculteit REBO zijn verhuisd. Vervolgens zullen ook de collecties Godgeleerdheid en Wijsbegeerte nog in dit complex worden ondergebracht. De twee hoofdvestigingen van de UBU (UB Uithof en UB Binnenstad) zullen gelijkwaardig zijn.

Een innovatieve klantgerichte bibliotheek vraagt om een doelmatige organisatie met kundige en flexibele medewerkers. De organisatiestructuur van UBU is plat en doorzichtig om de taken doeltreffend uit te kunnen voeren. De UBU richt zich op haar kerntaken. Voor facilitaire zaken die niet specifiek zijn voor de bibliotheek, maakt de UBU gebruik van de universitaire shared service centra.

Het intranet speelt in de interne communicatie een belangrijke rol. Verder zijn er, naast het reguliere werkoverleg, maandelijkse themasessies over verschillende actuele onderwerpen. Deze bijeenkomsten zijn soms UBU-breed, soms alleen voor specifieke werkerreinen.

Planning & Control

De planning & control van de UBU volgt volledig de p&c-cyclus van de universiteit. Voorop staan het aansluiten bij het strategisch beleid van de universiteit en het waarborgen van een gezonde financiële bedrijfsvoering. Het beleidsplan van de UBU geeft daarbij richting aan de interne planning. De diverse sectoren vertalen jaarlijks het meerjarenbeleid in een jaarplan, inclusief een sectorbegroting. De universitaire kaderstelling levert hiervoor de randvoorwaarden. Halverwege en aan het eind van elk jaar vindt er een verantwoording en evaluatie voor elke sector plaats. Deze laatste verantwoording vormt de basis voor het jaarverslag van de UBU.

In de kwartaalrapportages betreft de UBU naast financiële cijfers ook managementinformatie over het gebruik van de bibliotheek, personeelsinformatie en waar mogelijk benchmarkgegevens van andere,

vergelijkbare universiteitsbibliotheken. Elke drie jaar participeert de UBU in een internationaal benchmarkonderzoek LibQual. De resultaten van de benchmarking en evaluaties komen ook aan de orde in de contractbesprekingen met de faculteiten.

Wil de UBU haar innovatieve ambities waarmaken, dan vergt dat ook een open en kritische houding naar de eigen organisatie. Daarom organiseert de UBU in 2009 een externe visitatie om de kwaliteit en efficiency van de dienstverlening en de organisatie te laten doorlichten.

Personeel

De UBU is een prettige, inspirerende omgeving met veel aandacht voor professionele inhoud en kwaliteit. Zeker naarmate infrastructuur en tools steeds meer met andere instellingen gedeeld worden, zijn de kennis en de vaardigheden van het personeel doorslaggevend voor de kwaliteit van het werk. Voor haar hoogwaardige dienstverlening beschikt de UBU daarom over zeer gekwalificeerde medewerkers, waarbij een permanente ontwikkeling van professionele kwaliteiten onontbeerlijk is.

De bedrijfscultuur moet aansluiten bij de ambities en de waarden van de organisatie. Door het tempo van de veranderingen in haar omgeving en door haar wens om snel in te kunnen spelen op wensen van klanten, is de UBU voortdurend in beweging. De UBU heeft vier competenties benoemd, die UBU-breed aanwezig moeten zijn. Deze competenties zijn essentieel binnen een innovatieve, klantgerichte en 'lerende' organisatie en spelen daarom een belangrijke rol bij de personeels- en organisatie-ontwikkeling, het opleidingsbeleid en de werving:

Klantgerichtheid: Inzicht verwerven in de wensen en de behoeften van de klant en daarnaar handelen.

Flexibiliteit: (zich) Gemakkelijk kunnen aanpassen aan een veranderende omgeving, werkwijze, taken, werktijden, verantwoordelijkheden, beleidswijzigingen en gedragingen van anderen.

Samenwerken: Samenwerken met collega's op diverse niveaus en actief bijdragen aan het bereiken van team- en organisatiedoelen; informatie delen met degenen met wie wordt samengewerkt en hen steunen.

Optreden: Zichzelf in houding en gedrag zo presenteren dat de eerste indruk bij klant, medewerker of collega effectief is; een goede indruk geven van zichzelf en daarmee ook van de organisatie.

De mate waarin deze competenties aanwezig moeten zijn, kan per functie of sector verschillen.

De UBU biedt haar medewerkers goede faciliteiten en ontwikkelingsmogelijkheden dankzij een gericht opleidings- en ontwikkelingsbeleid, op basis van de beleidsplanning en de individuele R&O-gesprekken met de medewerkers. Omscholing, job-rotation en detacheringen bevorderen de mobiliteit van de medewerkers, zowel binnen als buiten de organisatie.

In de R&O-gesprekken worden SMART-werkplannen overeengekomen, de resultaten van de afgelopen periode geëvalueerd en de ontwikkeling van de medewerker besproken. De UBU-brede competenties vormen daarbij één van de richtsnoeren.

Vak- en informatiespecialisten dienen van vele markten thuis te zijn om hun rol van intermediair tussen de gebruikers en hun informatiebronnen en -systemen goed te kunnen vervullen. Het doel is immers de kennisontwikkeling van onderzoekers, docenten en studenten en hun samenwerkingspartners te faciliteren. Deze taak omvat alle aspecten van het ontwerp tot en met de invoering van Virtuele KennisCentra. Actuele kennis van en ervaring met onderzoek- en onderwijsmethoden is hierbij een vereiste.

Om de vak- en informatiespecialisten beter te ondersteunen bij hun veranderende functie past de UBU het functieprofiel aan, wordt scholing op maat aangeboden en kijkt de UBU waar medewerkers ingezet kunnen worden bij projecten. Uiteraard is ook een taakvermindering op traditionele werkerreinen noodzakelijk. Het gevolg van deze stappen zal zijn dat de carrièreperspectieven voor deze medewerkers verbeteren.

ICT

De ICT-systemen en -hulpmiddelen dienen efficiënt en tegen lage kosten de bedrijfsprocessen te ondersteunen. Waar mogelijk conformeert de UBU zich aan de definities en standaarden die (inter)nationale organisaties ontwikkelen. Open Access, open standaarden en open source genieten duidelijk de voorkeur. De UBU verkiest productsoftware boven maatwerksoftware als het innovatieve karakter van de applicatie laag is; maatwerksoftware wordt uitsluitend projectmatig ontwikkeld. Applicaties moeten altijd geschikt zijn voor integratie en informatie-uitwisseling met andere systemen op basis van open standaarden.

ARBO

De UBU neemt haar verantwoordelijkheid voor goede arbeidsomstandigheden voor zowel bezoekers als medewerkers serieus. Jaarlijks brengt de UBU in een risico-inventarisatie en -evaluatie eventuele gevaren

en knelpunten in kaart en worden genomen maatregelen geëvalueerd. Een Plan van Aanpak legt verbeteringsmaatregelen vast. Om te helpen bij het verbeteren van de arbeidsomstandigheden zet de UBU preventiemedewerkers in. Zij fungeren als vraagbaak in de organisatie, zorgen voor een instructie bij het inrichten van werkplekken en geven adviezen om fysieke overbelasting te voorkomen.

Het plan voor de bedrijfshulpverlening (BHV) volgt de universitaire standaard en geeft op alle niveaus helderheid over maatregelen bij de bestrijding van een incident of calamiteit, over de nazorg en over het herstel van de bedrijfsvoering. Regelmatig wordt de BHV-organisatie geaudit.

De BHV-medewerkers krijgen jaarlijks een training en worden via de reguliere BHV-bijeenkomsten op de hoogte gehouden van de nieuwste ontwikkelingen.